

OVLIVŇUJÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI ZÁKLAD DANĚ TRANSAKCEMI SE ZAHRANIČNÍMI SPŘÍZNĚNÝMI OSOBAMI?

Jan Hájek*

Abstract

Do Czech Companies Influence Tax Base Using Intercompany Transactions?

The article discusses the issue of base erosion and profit shifting in relation to the Czech corporate income taxpayers. We describe the basic techniques how the base erosion and profit shifting can be realized and analyze the occurrence of the base erosion in the Czech Republic. We compare the average ROE and ROA ratios for the largest Czech entities with those achieved by the largest companies in Luxembourg, Netherlands, and Switzerland as the countries are generally considered as tax havens. Malta is also included in the analysis. The main hypothesis is the conjecture that the Czech companies' corporate income tax base is influenced by transactions with related parties mainly by using royalties and intragroup trades in goods and services i.e. through transfer pricing. As the Czech taxpayers, based on the results of analysis, achieved in 2006–2015 period lower ROE as well as ROA in comparison to the selected countries (with an exemption of Switzerland) it can be concluded that their tax base is likely influenced by aforementioned profit shifting techniques.

Keywords: profit shifting, tax base, corporate taxation, ROE, ROA

JEL Classification: H25, H32, H87, K34, O38

Úvod

Jednotlivé země stále častěji v posledních letech poukazují na problematiku ovlivňování základu daně přeshraničními vnitroskupinovými transakcemi s cílem dosáhnout nižšího celkového daňového zatížení. Tyto aktivity byly označeny OECD (2013a) jako tzv. rozměňování základu daně a přesouvání zisků (angl. base erosion and profit shifting, BEPS). Dle odhadů OECD se částka celkových ztrát způsobených různými technikami rozměňování základu daně a přesouvání zisků v roce 2013 pohybovala v rozmezí od 100 do 240 miliard USD (OECD, 2015). Realizace těchto aktivit na straně poplatníků může mít své příčiny jak v ekonomické teorii (například Alm, 1996; Goolsbee, 1998 či 2002), tak v právních předpisech regulujících daňové aspekty přeshraničních vnitroskupinových transakcí (OECD, 2014a). Dharmapala (2014) dále uvádí, že příležitosti k přesouvání základu daně či zisku do jiné země plynou primárně z nekonsistence jednotlivých lokálních právních předpisů. OECD (2013b) se v důsledku stejné úvahy zaměřila výhradně na právní příčiny rozměňování základu daně a přesouvání zisků s tím, že lepší spoluprací a koordinací členských zemí OECD a zejména pak úpravou stávajícího znění smluv o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmů, resp. z příjmů a majetku (dále

* Jan Hájek (xhajt901@vse.cz), Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta; Robert Bosch odbytová s.r.o.; Vysoká škola finanční a správní, a. s.

jen SZDZ), by mohlo dojít k omezení zmíněných nežádoucích daňových praktik. SZDZ uzavřené mezi dvěma státy jsou pramenem práva nadřazeným lokálním právním předpisům (Malenovský, 2002) a obecně slouží k určení země, která má právo zdanit příjem pocházející z transakce právě mezi dvěma dotčenými státy (Braun a Zagler, 2014), a tak zamezit dvojímu zdanění téhož příjmu. Případná realizace vládní ekonomické politiky (Huba, 2013), zvýšení právní jistoty poplatníků v obou státech či zajištění rovného postavení subjektu, tj. zákazu diskriminace (Kjoseva, 2015), je cílem vedlejším. Pro úplnost je nutné uvést, že k 25. 1. 2017 měla Česká republika uzavřeno přesně 87 SZDZ. Pro ilustraci aktivit spočívajících v rozměňování základu daně a přesouvání zisků lze uvést například situaci, kdy dochází k úplatnému poskytnutí licence poplatníkem, daňovým rezidentem ve státě A, poplatníkovi, daňovému rezidentu ve státě B, upraví příslušná SZDZ (za předpokladu, že došlo mezi vládami země A a B k jejímu uzavření) v první řadě stát, který má primární právo na zdanění licenčního poplatku (Vogel, 2015). Pokud toto právo svědčí státu B, ze kterého licenční příjmy plynou, stanoví SZDZ i rozsah, v jakém tento stát může příjem zdanit. Za předpokladu, že právo státu na zdanění nebude v příslušné SZDZ upraveno, nebude příjem ve státě, z kterého je vyplácena (tzv. stát zdroje), tato platba vůbec zdaněna. V případě kladného diferenciálu sazby daně z příjmů (blíže viz Dharmapala; 2014 či Huizinga, 2006) ve prospěch státu A bude mít poplatník legitimní pobídku pro zatížení společnosti ve státě B vnitroskupinovými transakcemi, v tomto případě licenčními poplatky. Tímto postupem poté dosáhne celkové nižší úrovně daňového zatížení z hlediska skupiny, nicméně nákladové zatížení poplatníka ve státě B bude samozřejmě vyšší. Toto jednání je způsobeno zejména maximalizací příjmu po zdanění určeného k výplatě společníkům/akcionářům poplatníka, daňového rezidenta v zemi A (Amiram, 2013). To povede k především k rozdílnosti v hodnotě ukazatele výnosnosti kapitálu (angl. return on equity, ROE) u poplatníka A a B. Jelikož B bude zatíženo vnitroskupinovými náklady, bude dosahovat nižšího zisku před zdaněním, a tedy i nižšího ROE. V literatuře, zabývající se rozměňováním základu daně a přesouváním zisků, je ve velké většině tento efekt potvrzen (například Cheng, 2012). Dle Clausingové (2003) dochází k ovlivnění základu daně poplatníků zejména nadnárodních společností (angl. multinational companies, MNC) převodními cenami (aj. transfer prices). Dalším z mechanismů, jak zatížit poplatníka dodatečnými náklady, mohou být například licenční platby (angl. royalty) či složitější daňové struktury využívající pravidel konkrétní daňové jurisdikce (Fuest, 2013). Například se může jednat o země se speciálním režimem pro společnosti držící nehmotná práva, tzv. IP box, či nepovažující entitu se skutečným místem vedení poplatníka v dané zemi za svého daňového rezidenta (Fuest, 2013). Rovněž se může jednat o jurisdikci se speciálním režimem pro holdingové společnosti, tzv. holding box, atd. V neposlední řadě je možné základ daně poplatníka ovlivnit také vnitroskupinovým dluhovým zatížením (Buettner, 2013). Nutno podotknout, že přesouvání základu daně do zahraničních daňových jurisdikcí se týká výhradně poplatníků s mezinárodní účastí zpravidla nadnárodních korporací.

Cílem tohoto článku je ověřit, zda podniky dosahující nejvyššího obrátu v České republice, které jsou českými daňovými rezidenty, ovlivňují základ daně z příjmů

právnických osob vnitroskupinovými transakcemi. Samotná analýza je provedena pomocí průměru ukazatelů ROE a ROA za období let 2006–2015 vybraného vzorku podniků s největším obratem v České republice a jejich následné porovnání s hodnotami dosažovanými v zemích, obecně označovaných jako tzv. daňové ráje, např. Lucembursko, Nizozemsko, Švýcarsko (Berkhout, 2016). Dále byla do analýzy zahrnuta Malta jako jurisdikce s nízkým daňovým zatížením, nicméně dle statistik OECD není zřejmě pro přesouvání základů daně nevyužívána. Jelikož je Česká republika z hlediska daně z příjmů právnických osob běžnou jurisdikcí, tj. nikoliv daňovým rájem, lze předpokládat, že čeští poplatníci budou dosahovat většího nákladového zatížení, tj. nižších hodnot ukazatele ROE a teoreticky i ROA (Christian, 2005), nicméně hodnota aktiv zahraniční mateřské společnosti bude vždy odvislá od metody ocenění obchodního podílu (finanční investice) držené v dečřině společnosti. Obecně by však mělo platit, že poplatníci v jurisdikcích s nízkým daňovým zatížením budou pro generování stejného zisku potřebovat menší množství aktiv.

V první části článku jsou nastíněny jednotlivé techniky přesouvání příjmů do jiných daňových jurisdikcí (s výjimkou složitějších daňových struktur či hybridních instrumentů (blíže viz OECD, 2015a), neboť ty nejsou pro požadované ověření relevantní. Výhody je v daných případech naopak dosahováno plným nezdaněním příjmů v určité zemi, bez jakéhokoliv vlivu na hodnotu ROE či ROA daného poplatníka, či jinak formou například uznání téhož nákladu v obou dotčených jurisdikcích. Druhá část je zaměřena na zmíněnou analýzu primárně prostřednictvím průměrných hodnot ROE a ROA, kterou jsou následně porovnány jiné makroekonomické veličiny.

1. Techniky přesouvání základu daně

Jak již bylo uvedeno výše, primárním důvodem pro přesouvání základu daně do jurisdikcí s nízkým daňovým zatížením je motivace společnosti maximalizovat celkový skupinový zisk po zdanění či jinak hodnotu pro vlastníky dané společnosti (Fama, 1983). Mintz (2004) se sice zabývá pouze případy přesouvání základů daně prostřednictvím vnitroskupinového dluhového financování, ale jeho závěry lze zobecnit tak, že poplatník bude motivován k využití technik přesunutí základu daně do jurisdikce s nízkým zdaněním, a to do okamžiku, kdy se budou rovnat mezní náklady na přesunutí zisku s mezní úsporou na dani. Přestože Mintz ani jiní autoři tuto problematiku do detailu neanalyzují, mezní náklady na přesunutí základu daně do zahraničí budou s každou další jednotkou zpravidla klesat až do určité meze, kdy naopak začnou mít rostoucí tendenci. Ve většině případů bude mít tato křivka tvar U, neboť tento typ nákladů je zpravidla představován náklady na vytvoření vnitroskupinového uspořádání podniku, které přesunutí základu daně umožňuje. V počáteční fázi jsou tedy náklady na založení holdingových společností či společností poskytujících vnitroskupinové financování či držbu nehmotných práv a právní nastavení značné, jakmile je tato struktura plně funkční, budou mezní náklady na každou další přesunutou jednotku základu daně de facto nulové. Od určitého okamžiku však při dalším rostoucím zatěžování společnosti nacházející se v běžné daňové jurisdikci dalšími vnitroskupinovými náklady (tedy nad limit tzv. cen obvyklých či jinak cen, jež by byly

sjednány mezi nezávislými společnostmi) bude riziko zpochybnění daňové uznatelnosti těchto nákladů správcem daně také rostoucí, čímž každá další přesunutá jednotka základu daně může být teoreticky dražší, a povede tak k růstu mezních nákladů na přesun zisku.

Jednotlivé techniky přesouvání zisků či základů daně do zahraničí budou však vždy závislé na podmínkách obou daňových jurisdikcí, tj. té, z níž je základ daně přesouván, a rovněž té, do které je přesouván. Zejména bude poté důležité, jakým způsobem jsou jednotlivé typy plateb, jimiž může být základ daně v dané jurisdikci ovlivněn, upraveny v lokálních daňových předpisech a zároveň příslušné SZDZ. Dále je obsažen rozbor právní úpravy vztahující se k jednotlivým technikám přesouvání základu daně do zahraničí, neboť v případě, že jsou lokální daňová pravidla nastavena tak, aby použití těchto technik omezila, nemělo by docházet k jejich použití, tj. i k ovlivnění ukazatelů ROE či ROA.

1.1 Úrokové náklady

Úroky jsou z hlediska lokálních daňových předpisů¹ limitovány tzv. pravidlem nízké kapitalizace (Pilařová, 2012). Zjednodušeně se jedná o povinnost poplatníka splnit stanovený poměr dluhu od spřízněných osob k vlastnímu kapitálu společnosti (Weichenrieder, 2008). Nedojde-li přitom ke splnění zákonem určeného limitu, budou představovat úroky z úvěrů a půjček poskytnutých spřízněnými osobami daňově neuznatelný náklad. V takovém případě se benefit z daňové úspory přesunutím částky ve výši úroku do jurisdikce s nízkým daňovým zatížením zcela vytratí, neboť předmětný úrok je naopak zatížen zdaněním v zahraničí bez možnosti daňového uznání nákladu ve státě zdroje. Dle Buettnera (2012) dochází při zavedení velmi přísných pravidel nízké kapitalizace k potlačení motivace poplatníků přesouvat část základu daně do zahraničí.

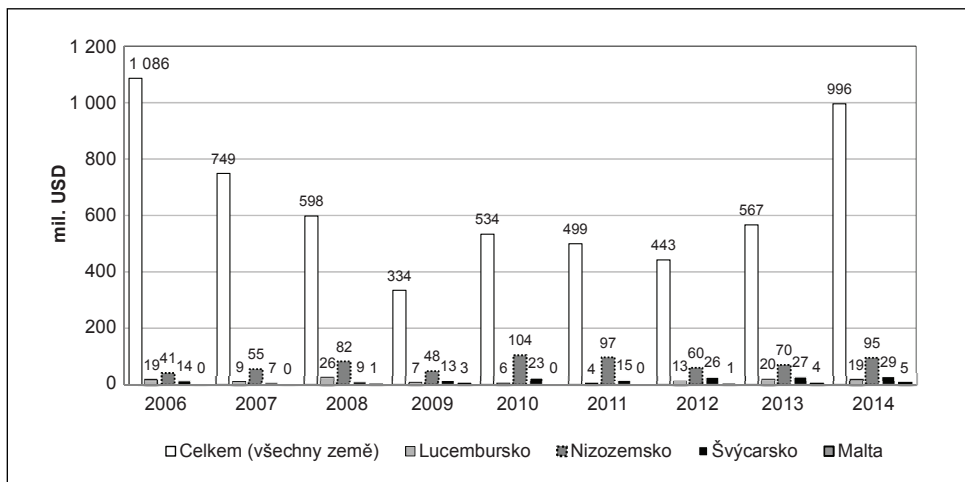
Zákon o daních z příjmů stanovuje poměr dluhu od spřízněných osob a kapitálu společnosti na úrovni 4:1, respektive 6:1, pro finanční instituce, přičemž za dluhové tzv. úvěrové finanční náklady považuje v zásadě jakékoliv formy nákladů na dluh (Pilařová, 2014). Navíc dojde-li k situaci, že část úrokových nákladů je považována za daňově neuznatelnou, a věřitelem je zároveň zahraniční osoba, jsou tyto úroky navíc de lege považovány za podíly na zisku (Sobotková, 2009), čímž dojde k uplatnění srážkové daně v souladu se smlouvou o zamezení dvojímu zdanění (za předpokladu, že se nebude jednat o vztah mateřské a dceřiné společnosti, pro něž by se uplatnilo dle zákona o daních z příjmů osvobození při výplatě podílu na zisku).

Úrokové platby dále mohou podléhat srážkové dani v souladu s uzavřenou SZDZ (Vogel, 2015), a to za předpokladu, že došlo ke sjednání zdanění v zemi, z níž jsou úrokové platby hrazeny. Ve většině SZDZ však Česká republika nesjednala právo na zdanění úrokových plateb ve státě zdroje (u zemí vybraných pro analýzu jsou úroky zdaněny ve státě, v němž se nachází sídlo jejich skutečného vlastníka).

1 Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen „zákon o daních z příjmů“).

Dle dat importu finančních služeb (viz obrázek 1) do České republiky za období let 2006–2014, dostupných ze statistik OECD², hodnoty objemu finančních transakcí poskytnutých v daných letech z vybraných zemí zpravidla nepřesáhly 10 % celkové hodnoty poskytnutých služeb v této oblasti. Nejvyšší objem přijatých plateb za finanční služby však ze sledovaných zemí ve všech letech dosahovalo Nizozemsko.

Obrázek 1 | Import finančních služeb, 2006–2014

Zdroj: vlastní zpracování

1.2 Licenční poplatky

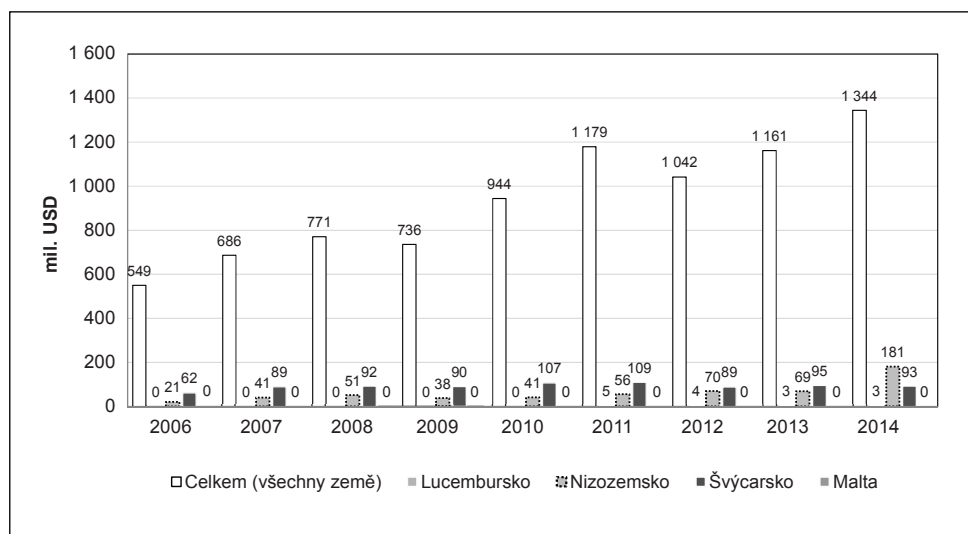
Za licenční poplatky jsou označovány jakékoliv platby za poskytnutí práva či užití majetku zakládajícího různé formy literárního či uměleckého majetku, včetně informací průmyslového, obchodního či vědeckého charakteru (OECD, 2014b). Zahraniční subjekt zde vystupuje v pozici podniku, jež vlastní specifické duševní vlastnictví, bez jehož užití nelze podnikání provozovat. Jedná se tedy zejména o poplatky související s použitím obchodní značky, know-how aj. Vzhledem k jednoduchosti přesunutí nehmotných práv do jurisdikce s nízkým daňovým zatížením jsou poplatníci motivováni k přesunu nehmotných aktiv právě do těchto zemí (Fuest, 2013), což je navíc podpořeno i existencí speciálních režimů pro zdanění společností držících nehmotná práva (Evers, 2015). V takovém případě poplatník, zahraniční společnost, získává v zásadě dvojí benefit. Jednou ve formě daňové úspory v zemi, ze které je licenční platba hrazena, podruhé v podobě možného osvobození příjmů společnosti, jež se kvalifikuje jako společnost držící nehmotná aktiva.

2 Zdroj Trade in service by partner country (OECD Statistics on International Trade in Services: Volume II – Detailed Tables by Partner Country (Complete Edition – ISBN 9264013849), kombinace dat z EBOPS 2002 a 2010.

Z hlediska zákona o daních z příjmů poté jsou takovéto výdaje považovány za daňově účinné za předpokladu jejich vynaložení na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Vazba daňově uznatelného nákladu na generovaný zdanitelný příjem poplatníka by přitom měla být dostatečně doložena a obhájena (Janoušek, 2006). Na rozdíl od úrokových plateb podléhají licenční poplatky ve většině případů, kdy dochází k úhradě do zahraničí, k uplatnění srážkové daně v souladu s příslušnou SZDZ. Konkrétně dle platné SZDZ s Lucemburskem může být srazena daň z těchto plateb až do výše 10% a v případě Nizozemska, Švýcarska a Matly až do výše 5%. Předmětné smlouvy se dále liší v rozsahu plateb podléhajících srážkové dani, neboť za ty se považují, na rozdíl od modelové smlouvy (OECD, 2014b), i platby za užití jakéhokoliv majetku průmyslové, obchodní či vědecké povahy, tj. včetně nájmu movitých věcí. Pokud však zahraniční společnost dosáhne základu daně, bude oprávněna daň sraženou v České republice zpravidla započíst proti dani vypočtené dle zahraničních právních předpisů ve státě své daňové rezidence. V daném případě tedy bude poplatník motivován k ovlivnění základu daně licenčními poplatky, bude-li kladný diferenciál zahraniční daně a daně, která bude v souladu se SZDZ srazena v zahraničí.

Optikou dat importu licenčních služeb do České republiky za roky 2006–2014³ se celkový objem poskytnutých licenčních služeb u vybraných zemí pohyboval od cca 10 do 20 %. Nejvyšších hodnot dosahuje Švýcarsko společně s Nizozemskem, rovněž je možné pozorovat růst ve sledovaném období.

Obrázek 2 | Import licenčních služeb, 2006–2014

Zdroj: vlastní zpracování

3 Zdroj Trade in service by partner country (OECD Statistics on International Trade in Services: Volume II – Detailed Tables by Partner Country (Complete Edition - ISBN 9264013849), kombinace dat z EBOPS 2002 a 2010.

1.3 Převodní ceny

Převodní cenou se obecně rozumí cena za poskytnutí služby či dodání zboží sjednaná mezi dvěma odděleními, divizemi či dceřinými společnostmi (Abdallah, 1989). Jednoduše se v daném případě jedná o stav, kdy podnik A dodává službu, zboží či výrobek spřízněnému podniku B, za cenu, jež by měla odpovídat ceně obvyklé, tzn. té ceně, jež by byla smluvna mezi nezávislými podniky. Holmstrom (1991) se domnívá, že určení převodní ceny by neměl být technicky složitý problém do té míry, pokud existuje cena tržní, tj. trh, na němž je obchodovaná daná komodita či služba. Problematické je její určení až v situaci, kdy jde o produkt či službu jedinečnou, respektive v dané podobě na trhu neexistující.

V podmínkách české daňové legislativy jsou převodní ceny upraveny v ustanovení § 23 odst. 7 zákona o daních z příjmů (Roháček, 2007). Fakticky je v uvedeném ustanovení stanoven obecný princip, že ceny mezi tzv. spojenými osobami musí odpovídat cenám, které by bylo možné sjednat mezi nespojenými osobami. Bližší vymezení metod či postupů určení převodní ceny nejsou v zákoně o daních z příjmů obsaženy. Ty určuje až správní pokyn Ministerstva financí České republiky D-332, který však dále přímo odkazuje na postupy a metody dané Směrnicí o převodních cenách pro nadnárodní podniky a daňové správy vydávané OECD (dále jen „Směrnice“). Převodní cenu je v souladu se Směrnicí možné stanovit několika různými způsoby (OECD, 2010). Teoreticky by tedy měla cena určená postupem uvedeným ve Směrnici zamezovat přesunutí základu daně do zahraniční jurisdikce s nízkým daňovým zatížením. Prakticky je však převodní cena určována jako cenové rozpětí, nikoliv jako exaktní hodnota. Jednou z nejpoužívanějších metod je použití tzv. čistého ziskového rozpětí (Nerudová, 2010). Obdobně tedy jako u jiných metod je stanoven nejnižší a nejvyšší limit, v němž by zisk dosažený poplatníkem měl odpovídat tržním principům či jinak, tato cena by měla reflektovat zisk, který by měl být na transakci dosažen. To konkrétně na základě tzv. funkční a rizikové analýzy (OECD, 2010). Jakákoliv odchylka od střední hodnoty, která je však stále v rámci uvedeného rozpětí, není považována za cenu nerovnající se ceně tržní. Modifikováním funkčního profilu společnosti či úpravou převodní ceny na meze vypočteného rozpětí může poplatník ovlivnit výši základu daně, který bude v konkrétní jurisdikci zdaněn, a tím efektivně základ daně přesunout do země s nižším daňovým zatížením.

Do této kategorie tedy spadají jakékoliv rozdíly mezi cenou obvyklou, ve smyslu střední hodnoty, a cenou sjednanou mezi českým poplatníkem a zahraniční společností, tj. může se jednat i o úroky či licenční poplatky hrazené nad rámec ceny obvyklé. Overesch (2006) dále poukazuje na skutečnost, že přesouvání základu daně pomocí úpravy převodních cen není ovlivněno nastavenými daňovými pravidly konkrétního státu, ale že tuto motivaci budou mít poplatníci vždy.

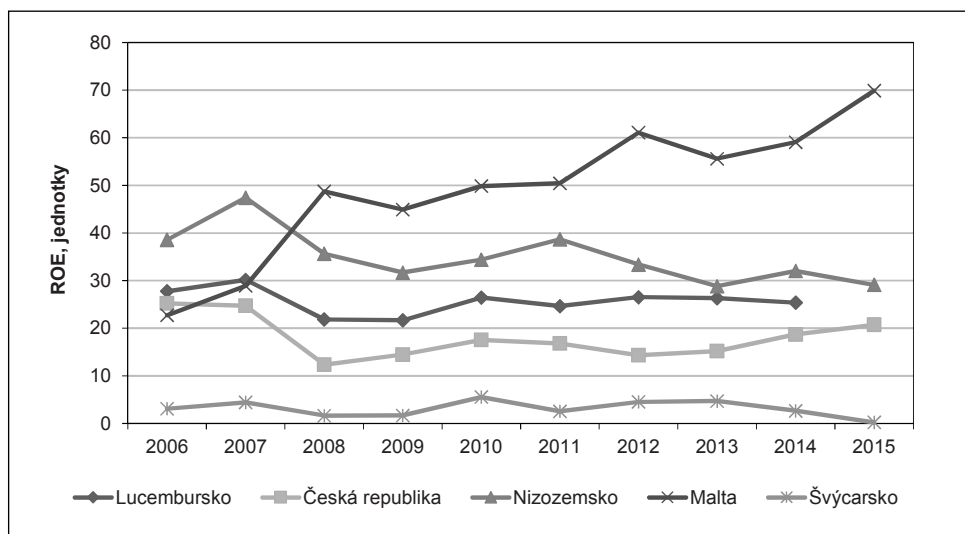
Platby z transakcí mezi přidruženými podniky, za předpokladu, že se bude jednat o běžné služby (nikoliv licenční platby), nepodléhají žádné srážkové dani (Vogel, 2015).

2. Analýza průměrných hodnot poměrových ukazatelů

Analyzována byla data dostupná v databázi Amadeus za roky 2006–2015 za vybrané země. Vzhledem k nekompletnosti dat⁴ bylo pro zahrnutí konkrétní jurisdikce do analýzy podmínkou, že průměrný počet pozorování dosáhne alespoň hodnoty 400 a zároveň individuální počet pozorování ve sledovaných letech nebude nižší než 300. Jelikož dále není prováděna složitější statistická analýza, například panelových dat, nebylo sledované období v případě kompletní absence dat v některém ze sledovaných let zkráceno. Pro Lucembursko nebyla data za rok 2015 dostupná, tedy v analýze není tento rok obsažen.

Jelikož Česká republika uplatňuje pravidlo nízké kapitalizace, nebyly úroky pro účely analýzy uvažovány. Pro výpočet ukazatelů ROE a ROA tak bylo použito hodnoty výsledku hospodaření před zdaněním a úroky tzv. EBIT (angl. earnings before interest and taxes). Výsledek hospodaření před zdaněním a úroky by v sobě již měl obsahovat náklady vzniklé transakcemi se spojenými osobami v zahraniční jurisdikci s nízkým daňovým zatížením ve formě licenčních poplatků a převodních cen. V důsledku této skutečnosti by mělo být obecně dosahováno nižší hodnoty ukazatele ROE a ROA právě v běžné daňové jurisdikci, neboť poplatník v této zemi bude nést vyšší nákladové zatížení v podobě licenčních poplatků, či bude dosahovat nižší ziskovosti na službách či produktech prodaných vnitroskupinově.

Obrázek 3 | Průměrná hodnota ROE, 2006–2015

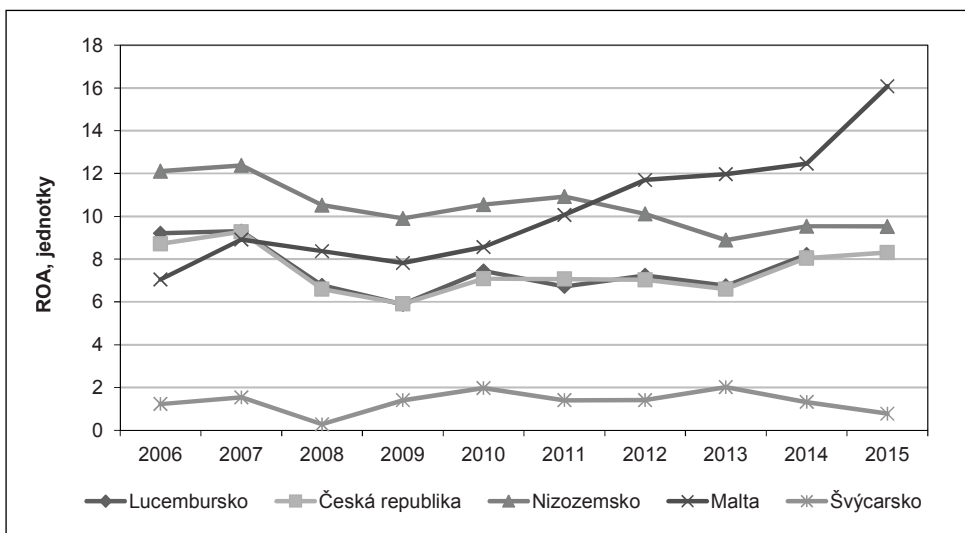
Zdroj: vlastní zpracování

4 Data jsou v databázi Amadeus zpravidla obsažena pouze v případě, že právní předpisy stanoví povinnost zveřejnit či jinak publikovat účetní výkazy.

Průměrné hodnoty poměrového ukazatele ROE v letech 2006–2015 (viz obrázek 3) u tří porovnávaných zemí byly vždy řádově o více než 10 bodů vyšší v porovnání s hodnotami dosahovanými českými podniky. V zásadě lze tedy dovodit, že zatímco na 1 jednotku vloženého kapitálu dosáhli čeští poplatníci v daném období mezi 12–26 jednotkami zisku, například nizozemští či lucemburští poplatníci dosáhli mezi 29–47, respektive 21–30 jednotkami zisku. Z analýzy se však zcela vymyká Švýcarsko, jehož poplatníci dosahovali ROE mezi 0,01 a 5, a taktéž Malta.

Z hlediska ukazatele ROA vychází porovnání velmi podobně jako v případě ROE. Tedy zatímco čeští poplatníci v průměru dosahují návratnosti aktiv od 5,90 do 9,27, nizozemští poplatníci od 8,88 do 12,38, respektive maltské společnost od 7,04 do 16,07. Nizozemští rezidenti tedy na 1 jednotku aktiv dosáhli 8–12 jednotek zisku. Průměrná hodnota ROA lucemburských podniků v zásadě kopíruje hodnoty českých rezidentů, což je zejména způsobeno skutečností, že dle statistik OECD⁵ dosahují hodnoty exportu finančních služeb 55 332 mil. USD (vzhledem k použití EBIT neovlivňuje tento typ vnitroskupinových služeb výsledky analýzy), přičemž pouhých 1 324 mil. USD představovalo export licenčních služeb.

Obrázek 4 | Průměrná hodnota ROA, 2006–2015

Zdroj: vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že průměrná ROA opět u podniků Švýcarska a Malty dosahuje extrémních hodnot, je velmi pravděpodobné, že tento jev je způsoben chybou v datech, nenormalitou rozdělení či nízkým počtem pozorování (viz tabulka 1).

5 Data za rok 2015, zdroj Trade in Service by Partner Country (OECD Statistics on International Trade in Services: Volume II – Detailed Tables by Partner Country (Complete Edition – ISBN 9264013849), EBOPS 2010.

U Malty je navíc zřejmé, že vysoká průměrná hodnota je ovlivněna několika málo vysoce ziskovými podniky (v poměru na vložený kapitál či aktiva) a pro skutečné porovnání by bylo vhodnější použití mediánového ukazatele, přestože ten není obecně pro tento typ analýzy vhodný. Nenormalitu rozdělení je možné dovodit i z vysoké hodnoty směrodatné odchylky. Při použití mediánu namísto průměru maltské podniky dosahovaly ROE 13,28 a ROA 3,48. Takovéto výsledky plně korespondují se statistikami OECD (viz obrázky 1 a 2).

Tabulka 1 | Kompletní výsledky provedené statistické analýzy

	Lucembursko		Česká Republika		Malta		Nizozemsko		Švýcarsko	
Ukazatel	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA
Počet	583,00	634,56	1 015,80	1 039,20	598,70	741,90	1 128,50	1 201,70	427,10	432,10
Průměr	25,64	7,51	18,02	7,46	49,12	10,30	34,96	10,44	3,11	1,34
Medián	17,15	4,78	15,22	5,64	13,28	3,48	21,80	6,08	3,70	1,11
Sm. odchylka	83,79	17,60	51,84	12,36	127,16	35,81	88,16	17,07	32,30	9,72

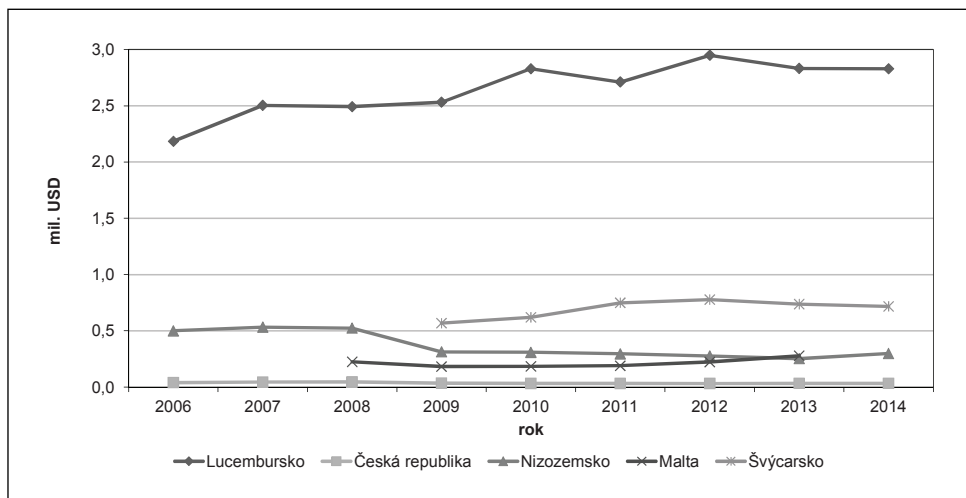
Zdroj: vlastní zpracování

Ověření, zda mohou být základy daně českých podniků, jež jsou členy nadnárodních skupin, ovlivněny vnitroskupinovými transakcemi, lze provést například formou propočtu průměrné daně odvedené jedním poplatníkem daně z příjmů právnických osob za období let 2006–2014⁶ (viz obrázek 5). Přestože hodnoty ukazatelů ROE a ROA vychází z účetních dat, přičemž daň odvedená v dané zemi vychází ze základu daně dle pravidel daně jurisdikce, měly by obě hodnoty mít tendenci korelovat v dlouhém období. V krátkém období může dojít k ovlivnění základu daně například daňovou ztrátou atd. Nicméně poplatník, jenž dlouhodobě dosahuje kladné hodnoty ROE či ROA, bude zajisté dosahovat i kladného základu daně.

Zatímco český daňový poplatník ve sledovaném období odvede v průměru na dani z příjmů právnických osob za kalendářní rok od 0,03 do 0,04 mil. USD, poplatník Malty či Nizozemska od 0,24 do 0,54 mil. USD. Přestože maltské společnosti dosahují vysoké průměrné hodnoty ROE a ROA, díky efektivnímu zdanění na úrovni 5 % (PwC, 2016) je výše průměrné odvedené daně z příjmů právnických osob na poplatníka srovnatelná s Nizozemskem. Průměrná daň odvedená švýcarským poplatníkem daně z příjmů právnických osob nicméně neodpovídá výsledkům analýzy ROE a ROA, což fakticky potvrzuje chybu v datech za danou zemi. Vzhledem k tomu, že data odvedené daně z příjmů právnických osob za jednotlivého poplatníka nejsou známa, nelze ověřit, zda ke zkreslení opět dochází kvůli několika málo subjektům, a bylo by tedy vhodnější pro porovnání použít mediánový ukazatel.

6 Zdroj OECD (2017), Enterprises by Business Size (indicator), [https:// doi: 10.1787/31d5eef-en](https://doi.org/10.1787/31d5eef-en) a Eurostat (gov_10a_taxag), kombinace dat.

Obrázek 5 | Průměrná hodnota daně z příjmů právnických osob odvedená poplatníkem, 2006–2014

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Při ověřování skutečnosti, jestli čeští poplatníci, kteří jsou součástí nadnárodních skupin, ovlivňují základ daně transakcemi se spojenými osobami usazenými v zahraničních jurisdikcích, byly porovnány průměrné hodnoty ukazatelů ROE a ROA v letech 2006–2015 dosahovaných podniky v Lucembursku, Nizozemsku, České republice, Švýcarsku a na Maltě. Výsledné porovnání hodnoty ROE a ROA podniků v Lucembursku či Nizozemsku oproti hodnotám za společnosti v České republice v zásadě potvrdily závěry publikované Chengem (2012), Christianem (2005) aj. Tato skutečnost byla dále ověřena na průměrné hodnotě daně odvedené v dané zemi, jež korespondovala s vyššími hodnotami ziskovosti (ROE a ROA) v jurisdikcích s vyšší průměrnou hodnotou odvedené daně z příjmů právnických osob na poplatníka. Výsledky analýzy naznačují, že české podniky jsou zatíženy vnitroskupinovými náklady, čímž přesouvají část svého základu daně do zahraničí, neboť dosahují nižších hodnot ROE a ROA. Nutno zdůraznit, že přestože využití těchto postupů spadá terminologicky stále pod přesouvání základu daně, nejedná se o postup, jež by bylo možné považovat za nesouladný s českými daňovými předpisy.

Naznačený jev by bylo dále možné analyzovat například na panelových datech. Je však možné, že by došlo k problému s výběrem zemí, u kterých lze přesun zisku předpokládat. Přesouvání základů daně do zahraničí totiž nemusí být obecným jevem, který nastane vždy v případě kladného diferenciálu sazeb daně z příjmů právnických osob mezi dvěma jurisdikcemi, ale pravděpodobně pouze u některých zemí, což fakticky znemožňuje jakékoliv zobecnění, a to primárně z důvodu, že i kdyby bylo použito složitějšího ekonomického modelu, který by zohledňoval diferenciál sazby daně z příjmů

právnických osob, úrokový diferencíál a jiné aspekty, analýza by mohla být zkusena objemem investic držných společnostmi v Německu. Při zpracování analýzy byl objem finančních i licenčních transakcí uskutečněných mezi Českou republikou a Německem značný, přestože sazba daně z příjmů právnických osob je v Německu vyšší. Rovněž by bylo zajímavé provést analýzu panelových dat hodnot ROE a objemu poskytovaných finančních či licenčních služeb v čase.

Vzhledem k obecnému povědomí o tomto jevu se OECD zaměřila na nedostatky v související právní úpravě a vydala v roce 2014 prvních sedm doporučení, tzv. akčních plánů, k provedení změn v lokálním či mezinárodním daňovém právu (OECD, 2014a). Dalšíh osm plánů bylo publikováno v roce 2015. Jedná se nicméně pouze o návrhy k úpravě legislativy k postihování agresivních praktik, které jsou dosud považovány za legální, přičemž pouze málo z nich bude mít rovněž efekt na míru ovlivňování základů daně technikami uvedenými v tomto článku. Na doporučení OECD dále navázala Rada EU, která v červnu 2016 schválila směrnici proti praktikám vyhýbání se daňovým povinnostem s cílem zamezit právě agresivnímu daňovému plánování tzv. ATAD (angl. Anti-tax Avoidance Directive). Tuto směrnici jsou jednotlivé členské státy povinny transponovat do lokální daňové legislativy do 31. 12. 2018, respektive do 31. 12. 2019, v případě ustanovení vztahujících se ke zdanění při odchodu. Jelikož dojde k úpravě mimo jiné i pravidel pro daňovou uznatelnost úrokových nákladů či zavedení pravidel pro zdanění příjmů dceřiných společností umístěných v nízkodaňované jurisdikci, bylo by vhodné s odstupem dvou až tří let po nabytí účinnosti této směrnice provést obdobnou analýzu opětovně a pozorovat, zda došlo ke změně v hodnotách ukazatelů ROE a ROA a zároveň k hodnotě průměrné daně odvedené poplatníkem. Dle Fuesta *et al.* (2013) by rovněž mohlo dojít k zamezení přesouvání základů daně do zahraničí rozšířením zdanění u zdroje, tj. ve státě, z něhož je platba hrazena, či změnou systému daně z příjmů.

Literatura

- Abdallah, W. M. (1989). *International Transfer Pricing Policies: Decision Making Guidelines for Multinational Companies*. New York: Quorum Books. ISBN 08-993-0294-7.
- Alm, J. (1996). What is an Optimal Tax System? *National Tax Journal*, 49(1), 117–133.
- Amiram, D., Bauer, A. M., Frank, M. M., Gow, I., Harris, T., Healy, P., Heitzman, S., Hopkins, J., Hubbard, G., Jacob, M., Koutsantoni, D., Lipson, M., Lisowsky, P., Loutskina, E., Mayer, C., Olsson, P., Sandino, T., Schrand, C., Soltes, E., Thornock, J. (2013). *Corporate Tax Avoidance and Managerial Incentives Generated by Shareholder Dividend Tax Policy*. Dostupné z: https://pdfs.semanticscholar.org/e047/434bc5ac54659acdf0f6a0b9a6fd11d99005.pdf?_ga=1.268258061.288449377.1489353680
- Berkhout, E. (2016). *Tax Battles: The Dangerous Global Race to the Bottom on Corporate Tax*. ISBN 978-0-85598-848-7.
- Buettner, T., Wamser G. (2013). Internal Debt and Multinational Profit Shifting: Empirical Evidence from Firm-level Panel Data. *National Tax Journal*, 66(1), 63–96, <https://doi.org/10.17310/ntj.2013.1.03>

- Buettner, T., Overesch, M., Schreiber, U., Wamser, G. (2012). The Impact of Thin-Capitalization Rules on the Capital Structure of Multinational Firms. *Journal of Public Economics*, 96(11–12), 930–938., <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2012.06.008>
- Braun, J., Zagler, M. (2014). An Economic Perspective on Double Tax Treaties with (in) Developing Countries. *World Tax Journal*, 242–281.
- Clausing, K. A. (2003). Tax-motivated Transfer Pricing and US Intrafirm Trade Prices. *Journal of Public Economics*, 87(9–10), 2207–2223, [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(02\)00015-4](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(02)00015-4)
- Dharmapala, D. (2014). *Base Erosion and Profit Shifting: A Simple Conceptual Framework*. Coase-Sandor Institute for Law & Economics. Working Paper No. 703, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2497770>. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2497770>
- Evers, L., Miller, H., Spengel, Ch. (2015). Intellectual Property Box Regimes: Effective Tax Rates and Tax Policy Considerations. *International Tax and Public Finance*, 22(3), 502–530, <https://doi.org/10.1007/s10797-014-9328-x>
- Fama F., Jensen, M. C. (1983). Separation of Ownership and Control. *Journal of Law and Economics*, 26(2), 301–325, <https://doi.org/10.1086/467037>
- Fuest, C., Spengel, C., Finke, K., Heckemeyer, J. H., Nusser, H. (2013). Profit Shifting and 'Aggressive' Tax Planning by Multinational Firms: Issues and Options for Reform. *World Tax Journal*, 5(3).
- Goolsbee, A. (1998). Taxes, Organizational Form, and the Deadweight Loss of the Corporate Income Tax. *Journal of Public Economics*, 69(1), 143–152, [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(98\)00009-7](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(98)00009-7)
- Goolsbee, A. (2002). Taxes, Organizational Form, and the Deadweight Loss of the Corporate Income Tax. *Journal of Public Economics*, 88(11), 2283–2299.
- Holmstrom, B., Tirole, J. (1991). Transfer Pricing and Organizational Form. *Journal of Law Economics and Organization*, 7(2), 201–228, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jleo.a037009>
- Huba, P. (2013). The Role of Double Tax Conventions in International Tax Law. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 3, 50–53.
- Huizinga, H., Laeven, L. (2006). International Profit Shifting within Multinationals: a Multi-Country Perspective. *European Economy Economic Papers*, 260.
- Christian, Ch. W., Schultz, T. D. (2005). ROA-Based Estimates of Income Shifting by U.S. Multinational Corporations. IRS Research Bulletin: Recent Research on Tax Administration and Compliance – Proceedings of the 2005 IRS Research Conference, Publication 1500, 57–72. ISSN 1060-9520.
- Cheng, C. S. A., Huang, H. H., Li, Y., Stanfield, J. (2012). The Effect of Hedge Fund Activism on Corporate Tax Avoidance. *The Accounting Review*, 87(5), 1493–1526, <https://doi.org/10.2308/accr-50195>
- Janoušek, L. (2006). Výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů versus sociální a zdravotní pojištění jako výdaj k příjmům z pronájmu. *Daňový expert*, 2(5), 25–30. ISSN 1801-2779.
- Kjoseva, E. N. (2015). Bilateral Treaties on Elimination of Double Taxation on Income and Capital and Prevention of Fiscal Evasion: Past, Present and Challenges Pro Futuro. *Iustinus Primus Law Review*, 7(1), 1–12.
- Malenovský, J. (2002). *Mezinárodní právo veřejné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, pp.46–52. ISBN 80-7239-109-7.

- Mintz, J. M., Smart, M. (2004). Income Shifting, Investment, and Tax Competition: Theory and Evidence from Provincial Taxation in Canada. *Journal of Public Economics*, 88(6), 1149–1168., [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(03\)00060-4](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(03)00060-4)
- Nerudová, D., Solilová, V. (2010). Řešení případů dohodou dle komentáře modelové smlouvy OECD a česká daňová politika, 1. část. *Daně a právo v praxi*, 15(5), 37-41. ISSN 1211-7293.
- Nerudová, D., Solilová, V. (2010). Řešení případů dohodou dle komentáře modelové smlouvy OECD a česká daňová politika, 2. část. *Daně a právo v praxi*, 15(6), 30-36. ISSN 1211-7293.
- OECD (2010). *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2010*, <https://doi.org/10.1787/tpg-2010-en>
- OECD (2013a). *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*, <https://doi.org/10.1787/9789264192744-en>
- OECD (2013b). *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*, <https://doi.org/10.1787/9789264202719-en>
- OECD (2014a). *Explanatory Statement, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project*, <https://doi.org/10.1787/9789264263437-en>
- OECD (2014b). *Model Tax Convention on Income and on Capital 2014 (Full Version)*, <https://doi.org/10.1787/9789264239081-en>
- OECD (2015). *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 - 2015 Final Report*, <https://doi.org/10.1787/9789264241343-en>
- OECD (2015a). *Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements, Action 2 – 2015. Final Report*. <https://doi.org/10.1787/9789264241138-en>
- Overesch, M. (2006). *Transfer Pricing of Intrafirm Sales as a Profit Shifting Channel - Evidence from German Firm Data*. ZEW - Centre for European Economic Research Discussion Paper No. 06-084, <https://doi.org/10.2139/ssrn.955758>.
- Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=955758>
- Pilařová, I. (2012). Daňová uznatelnost úroků z úvěrů a půjček v podmínkách roku 2012. *Daně a právo v praxi*, 17(5), 10-13. ISSN 1211-7293.
- Pilařová, I. (2014). Půjčování peněz aneb poskytování úvěrových finančních nástrojů v podmínkách roku 2014. *Účetnictví v praxi*, 18(6), 29-31. ISSN 1211-7307.
- PwC (2016). *Worldwide Tax Summaries Corporate Taxes 2016/2017*. ISBN 9780957546356.
- Roháček, M. (2007). Převodní ceny. *Daně a právo v praxi*, 12(8), 13-17. ISSN 1211-7293.
- Sobotková, V. (2009). Aplikace testu nízké kapitalizace ve zdaňovacím období 2009. *Daně a právo v praxi*, 14(7), 9-15. ISSN 1211-7293.
- Reimer, E., Rust, A. (2015). *Klaus Vogel on Double tax Conventions*. Wolters Kluwer Law & Business. 4. vydání. ISBN 9789041122988.
- Weichenrieder, A., J., Windischbauer, H. (2008). *Thin-Capitalization Rules and Company Responses - Experience from German Legislation*. CESifo. Working Paper Series No. 2456. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=1299533>